

Секція 4. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ТВОРЧОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

ЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПОНЯТІЙНИЙ АНАЛІЗ

Наталія Главацька, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О. В. Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

LOGICAL THINKING OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN: CONCEPTUAL ANALYSIS

Nataliia Hlavatska, master's student

Vinnitsia Mikhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація: У статті розглянуто понятійний аналіз проблеми розвитку логічного мислення молодших школярів. Характеризуються основні особливості логічного мислення молодших школярів та значення вдосконалення розумових операцій, здібностей міркувати в початковій школі.

Ключові слова: логіка, логічне мислення, розвиток мислення, синтез, порівняння, абстрагування, аналіз, молодші школярі.

Abstract. The article deals with the conceptual analysis of the problem of the development of logical thinking of younger schoolchildren. The main features of the logical thinking of junior pupils and the importance of improving mental activity, the ability to reason in elementary school are characterized.

Key words: logic, logical thinking, development of thinking, synthesis, comparison, abstraction, analysis, younger schoolchildren.

Процес формування логічного мислення молодших школярів – важлива складова частина педагогічного процесу, особливо в умовах сучасного реформування загальноосвітньої школи. У цей період головне завдання вчителя допомогти учням повною мірою виявити свої здібності, розвинути ініціативу, самостійність, творчий потенціал.

Спостереження педагогів та психологів показали, що дитина, яка не опанувала прийоми розумової діяльності в початковій школі, в середніх класах переходить в розряд невстигаючих, особливо учні сільської школи.

Тому для об'єктивності й повноти з'ясування особливостей, методів і прийомів розвитку логічного мислення в цей віковий період першочерговим завданням постає характеристика основних понять цієї проблеми.

Понятійний апарат розвитку логічного мислення в навчальному процесі школярів знайшов відображення в працях науковців: І. Бадинця [1], Е. Грединарова [5], С. Ващенко [3], Т. Присяжнюк [11], М. Шардаков [13], О. Заяць [7] та ін. Багатьма дослідниками наголошується, що одним з найважливіших завдань навчання в школі є формування в учнів навичок здійснення логічних операцій, навчання їх різним прийомам логічного мислення, озброєння знаннями логіки і вироблення в школярів умінь і навичок використання цих знань у навчальній та практичній діяльності [14, с. 41].

Можливість засвоєння логічних знань і прийомів дітьми молодшого шкільного віку перевірялася в психолого-педагогічних дослідженнях В. Аблова, Є. Агаєва, Х. Веклірової, А. Любінського, Л. Обухової, Н. Салминої, Т. Тепленької та інших.

Розглядаючи понятійно-категоріальний апарат проблеми логічного мислення в початковій школі, варто зауважити, що мислення було і до сьогодні залишається предметом вивчення багатьох дисциплін: філософії, логіки, педагогіки, психології, фізіології, кібернетики і т.п. Так, ще давньогрецький філософ-досократик Геракліт стверджував, що думкам доступні глибинні пласти буття, доступне те, що відчуття сприйняти не можуть [10, с. 145].

Відомий фізіолог, творець науки про вищу нервову діяльність І. Павлов, вважає мислення «...нічого іншого не становить, як асоціації, спершу елементарні, що стоять у зв'язку зі зовнішніми предметами, а потім домінуючі». В основі мислення лежать першосигнальні та другосигнальні зв'язки з домінуванням останніх. Саме другі сигнали, або «сигнали сигналів», забезпечують спеціально людське, вище мислення. Слово ж вбирає в себе суттєве в характеристиці предметів, явищ і подій, завдяки своїй здатності до узагальнення дає змогу відірватися від дійсності, абстрактно відобразити глибинне в об'єктах буття [10, с. 147].

В основі мисленнєвого процесу лежить аналітико-синтетична робота всієї кори великих півкуль головного мозку. Сутність мислення людини «полягає у відображенні істотних властивостей предметів та явищ і зв'язків між ними» [1, с. 77].

Сучасні ж автори визначають мислення як вищу форму відображення дійсності в психіці, ідеальну діяльність, результатом якої є об'єктивна істина.

У дослідженні Е. Грединарова під мислення мається на увазі «процес пошуку істотних ознак, властивостей предметів та явищ і зв'язків між ними, до того ж характеристик, спільних для однорідних явищ або предметів дійсності» [5, с. 13]. Як стверджує автор, воно є узагальненим відображенням дійсності. Виявлені найістотніші ознаки лежать в основі узагальнення, розкривають певну закономірність або тенденцію.

Мислення також розглядається як психічний процес пошуків та відкриттів нового, істинного, глибинного внаслідок аналізу та синтезу навколишньої дійсності. У процесі мислення ми пізнаємо світ узагальнено та опосередковано (через слово). При цьому для нас важливе значення мають зв'язки між предметами та явищами.

О. Савченко вважає, що мислення – це опосередковане та узагальнене пізнання людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх суттєвих зв'язках і відношеннях [13, с. 404]. При цьому варто зазначити його цілеспрямований характер, оскільки, як правило, актуалізується і спрямовується сутністю та значущістю для суб'єкта проблеми [5, с. 96].

На думку ж філософів, мислення є соціально зумовлений процес, якість якого змінюється під час розвитку. Сенека передбачав: «Прийде час, коли нащадки наші будуть дивуватися, що ми не знали того, що так очевидно». Його виникнення і розвиток зумовлені суспільними потребами. Водночас розвиток мислення суб'єктів зумовлює суспільний поступ, виконує роль детермінанти соціального прогресу [11, с. 34].

У психолого-педагогічних дослідженнях науковці В. Журавьов, О. Леонт'єв, О. Тихомирова називають такі види мислення: теоретичне, практичне, емпіричне. Крім того, визначають ще й логічне мислення, яке значно сприяє підвищенню якості навчального процесу [12].

Виходячи з того, що логіка як філософська наука про закони і форми мислення є основою всіх інших наук (суспільних, природничих, технічних), успішне оволодіння азами логічного мислення у початковій школі допомагає кожній дитині досягти успіху в освоєнні багатьох шкільних дисциплін. На думку С. Ващенко, логічне мислення розвиває, насамперед, мисленнєві операції та якості, а також уміння висловлювати свою думку чітко й переконливо. Також дозволяє учневі абстрагуватися від конкретного змісту і зосередитись на структурі власної думки [3].

Під логічним мисленням розуміється здатність і вміння дитини молодшого шкільного віку самостійно проводити прості логічні дії (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо), а також складені логічні операції (побудова заперечення, твердження і спростування як побудова міркування з використанням різних логічних схем – індуктивної або дедуктивної). Практика показує, що якщо прості логічні дії до певної міри формуються у кожній людини стихійно (хоча очевидно, що спеціальна методична робота в цьому напрямі різко підвищує рівень сформованості цих дій), то складені логічні операції, що мають складніший і комплексний характер, у більшості людей самі по собі не формуються, їх розвиток вимагає спеціальної цілеспрямованої методичної роботи [9].

Аналіз – процес вивчення чого-небудь, засноване на розкладі предмета, явища на

складові частини, визначенні елементів, що складають ціле, вивченні властивостей предмета або явища.

Синтез – поєднання різних елементів, сторін об'єкта в єдине ціле (систему). Аналіз і синтез – це два аспекти єдиного процесу мислення. Вони взаємозв'язані та взаємообумовлені. Аналіз найчастіше здійснюється через синтез (через синтетичний акт співвідношення умов задачі з її вимогами та ін.) і обумовлений тим, за якими ознаками в ньому об'єднані частини.

Абстрагування – процес виділення і відокремлення суттєвих і загальних ознак, зв'язків і відношень від одиничних предметів і явищ, а також виділення і відокремлення від несуттєвих ознак і зв'язків предметів і явищ. На першому етапі абстрагування проходить відокремлення суттєвого від несуттєвого, виділення найбільш важливих властивостей. На другому етапі – відокремлення від несуттєвого, непотрібного.

Порівняння – операція виявлення ознак подібності та відмінності між різними об'єктами, якими можуть бути як предмети та явища матеріального світу, так і різні абстракції. За допомогою порівняння вивчаються як зовнішні схожі та відмінні ознаки та відношення предметів і явищ, які можна бачити безпосередньо, так і внутрішні, які не сприймаються безпосередньо і мають місце лише в розумовій діяльності учнів. Шляхом порівняння знаходять не лише загальні й суттєві ознаки предметів і відношень між ними, але й несуттєві, другорядні. Порівняння є комплексним, якщо воно відбувається на різних ознаках і в різних напрямках. У навчальному процесі застосовується послідовне порівняння. Воно полягає в тому, що новий об'єкт, який вивчається, порівнюється з таким, що вивчався раніше і має з ним якусь схожість або відмінність [14].

Отже, мислення – це соціально зумовлений, пов'язаний з мовленням психічний процес самостійного відображення істотно нового, тобто процес узагальненого та опосередкованого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу, що виникає на основі практичної діяльності з чуттєвого пізнання і здатний виходити далеко за його межі. Під логічним мисленням розуміється здатність і вміння дитини молодшого шкільного віку самостійно проводити прості логічні дії: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

Список використаних джерел:

1. Бадинця И. В. Развитие мыслительной деятельности младших школьников / И. В. Бадинця // Методологические и теоретические основы процесса обучения и воспитания в начальной школе : Сб. научн. трудов. – М., 1978 – 289 с.
2. Білик Т. С. Гра як метод реалізації виховної функції уроку математики у початковій школі / Т. С. Білик // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 3-4 лютого 2017 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017 р. – С. 6-10
3. Ващенко С. П. Розвиток логічного мислення молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://school142.dnepredu.com/uk/article/rozvitok-logichnogo-mislennya-molodshikh-shkolyari-2.html>
4. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки / О.А.Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 5. – С. 275-279.
5. Грединарова Е. М. Развитие творческого мышления как условие успешного обучения / Е. М. Грединарова // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №1 – С. 13-17
6. Зак А. З. Типология динамики мыслительного процесса / А. З. Зак // Вопр. психологии. – 1986. – №5. – С. 95-99
7. Заяць О. В. Психолого-педагогічні основи розвитку логічного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках математики / О. В. Заяць // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Серія 5. – Педагогічні науки : реалії та перспективи. – Випуск № 48. – 2014. – С. 64-69
8. Кривошея Т. М. Развитие творческих способностей младших школьников в контексте взаимосвязи их умственной и эстетической деятельности (на материалах изучения математики) / Т. М. Кривошея / Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе: Сборник материалов международной научно-практической конференции, Брест, 19-20 мая 2016 г. / Брест. гос. ун-т имени А.С. Пушкина ; под. ред. И.Е. Валиовой. – С. 102-106

9. Меланов С. В. К вопросу о структуре и составе теоретического мышления / С. В. Меланов // Мир психологии. – 2001. – №1. – С. 143-152
10. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 1998. – 479 с.
11. Присяжнюк Т. А. Сутність поняття «логічне мислення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/5158>
12. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 324 с.
13. Шардаков М. Мышление школьника / М. Шардаков. – М. : Учпедгиз, 1963. – 254 с.
14. Якиманская И. С. Развивающее обучение / И. С. Якиманская. – М., 2000. – 241 с.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ТВОРЧЕСКОЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Татьяна Поздеева, кандидат педагогических наук, доцент,

Ольга Кравцова, кандидат исторических наук, доцент

*Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка
(Республика Беларусь)*

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR CREATIVE WORK WITH PRESCHOOL CHILDREN

Tetyana Pozdeeva, candidate of pedagogical sciences

Olha Kravtsova, candidate of historical sciences

Belarusian state pedagogical university named after Maxim Tank

***Аннотация.** В статье раскрывается значимость сформированности творческого начала у будущих педагогов учреждений дошкольного образования. Большую роль в подготовке студентов к творческой работе имеет учебная деятельность, то есть лекции, практические и лабораторные занятия, педагогические практики и личность самого педагога.*

***Ключевые слова:** обучение, творческая работа, учреждение дошкольного образования, игра, дисциплины, личность.*

***Abstract.** The article reveals the significance of the formation of creativity in future teachers of preschool education institutions. Lectures, practical and laboratory classes, pedagogical practices and the personality of the teacher have a large role in preparing students for creative work.*

***Keywords:** learning, creative work, preschool institution, game, disciplines, individual.*

Важным направлением в подготовке педагогов дошкольного образования и их профессиональном росте является формирование и совершенствование психолого-педагогической готовности к осуществлению творческой работы с детьми дошкольного возраста. Среди широкого круга образовательных проблем особое место принадлежит созданию благоприятных условий для развития способностей, раскрытия природных дарований детей дошкольного возраста.

Анализ научных исследований, передового педагогического опыта свидетельствуют, что для достижения развития творческих способностей детей дошкольного возраста значима опора на следующие принципы: принцип природосообразности, амплификации, развития детского творчества, культуросообразности, принцип сотрудничества с родителями воспитанников, систематичности и целостности, принцип гармонического сочетания развития ребенка и саморазвития с созданием психолого-педагогических условий для них. Реализация этих принципов предполагает наличие высокого уровня компетентности педагога [1, 12 -71].

В государственном образовательном стандарте по специальности «Дошкольное образование» представлена система учебных дисциплин, которая позволяет осуществлять подготовку компетентных педагогов к творческой работе с детьми дошкольного возраста. В качестве системообразующего звена можно рассматривать такие дисциплины как